

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий
інститут економіки
та менеджменту

ФІНАНСОВА ТА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

ЧАСТИНА 4 / 2019

FINANCIAL, ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC POLICY IN
CONDITIONS OF THE GOVERNMENTAL DECENTRALIZATION
PART 4 / 2019

МОНОГРАФІЯ

КОНДОР

УДК 336.02:33.021:342.25
Ф59

Авторський колектив: Акімова Л. М.; Білоус Н. М.; Заячківська О. В.; Ковшун Н. Е.,
П'ятка Н. С.; Кондрацька Н. М.; Котик О. В.; Ляхович О. О.; Дзюба В. І.; Меліхова Т. Л.;
Мельник Л. В.; Мельник Л. М.; Миськовець Н. П.; Подлевський А. А.; Подлевська О. М.;
Полінчук О. П.; Скаковська С. С.; Солодкий В. О.; Федина К. М.; Стрільчук В.; Шило Ж. С.

Відповідальний редактор:

Л. В. Мельник, кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування.

Рецензенти:

Гривківська О. В., доктор економічних наук, професор ПВНЗ «Європейський університет» (м. Київ)

Мищук Г. Ю., доктор економічних наук, професор Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне);

Грицюк П. М., доктор економічних наук, професор Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне).

Рекомендовано вченою радою Національного університету водного господарства та природокористування.

Протокол № 8 від 2 жовтня 2019 р.

Ф59 Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні : монографія / Л. В. Мельник, А. А. Подлевський, Н. М. Кондрацька та ін. : Частина 4. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2019. 180 с.

ISBN 978-617-7841-37-0

В колективній монографії висвітлено теоретико-методологічні аспекти формування фінансової та еколого-економічної політики управління просторовим розвитком України та її регіонів. Розкрито сутність державної політики доходів та реалізації споживчих інтересів населення, досліджено процеси вдосконалення корпоративних та земельних відносин, механізмів податково-фінансового регулювання регіонального розвитку, а також визначено галузеві особливості раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки в умовах децентралізації влади в Україні.

Видання рекомендовано керівникам та фахівцям органів державного та регіонального управління, місцевого самоврядування, науковим працівникам, викладачам, аспірантам та студентам вищих навчальних закладів, а також широкому колу читачів.

УДК 336.02:33.021:342.25

ISBN 978-617-7841-37-0 © Л. В. Мельник, А. А. Подлевський, Н. М. Кондрацька та ін., 2019
© Національний університет водного господарства та природокористування, 2019
Видавничий дім «Кондор», 2019

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Децентралізація в світлі економічного і соціального розвитку України	7
1.1. Збалансований розвиток як чинник ефективного зростання національної економіки	7
1.2. Концептуальні засади фінансово-економічної безпеки.....	16
1.3. Проблеми фінансування освіти в умовах децентралізації влади	25
1.4. Вплив децентралізації на розвиток регіонів	35
1.5. Державна політика України в напрямку реформ медичного обслуговування.....	49
Розділ 2. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни	56
2.1 Кондрацька Н.М Державний борг в контексті фінансово-економічної стабільності України	56
2.2. Перспективи впровадження середньострокового бюджетного планування в Україні.....	66
2.3. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації	77
2.4. Місцеві бюджети регіональних центрів Українського Полісся в умовах децентралізації.....	85
Розділ 3. Вдосконалення ринкових відносин та формування фінансової інфраструктури	96
3.1. Напрями стабілізації банківської системи в умовах фінансової децентралізації	96
3.2. Банківський сектор України: сьогодення та перспективи розвитку.....	108
3.3. Блокчейн-технології як інструмент фінансової децентралізації	116
3.4. Оцінка стану іпотечного кредитування аграрних підприємств: регіональний та інституційний аспекти.....	125

3.5. Вплив та роль держави у впровадженні цифровізації в Україні.....	136
Розділ 4. Економічні аспекти управління природними ресурсами в умовах децентралізації	150
4.1. Розвиток багатоцільового екологічного комплексу як організаційно-господарської структури Чорноморського регіону в умовах децентралізації.....	150
4.2. Фінансово-екологічна безпека регіону та вплив на неї комплексної програми поводження з твердими промисловими та побутовими відходами.....	158
4.3. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища.....	170

фінансово-економічної безпеки, розглянуто основні напрями стабілізації банківської системи в умовах фінансової децентралізації, розкрито сучасні тенденції розвитку фінансового ринку, проаналізовано блокчейн-технології як інструмент фінансової децентралізації. Значну увагу приділено аналізу чинників впливу децентралізації на розвиток регіонів.

У монографії узагальнено результати досліджень, проведених професорсько-викладацьким складом кафедри фінансів і економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування за темою «Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні» (0116U008149).

Матеріали вищезазначених досліджень використовуються у навчальному процесі при проведенні занять з дисциплін «Ринок фінансових послуг», «Аналіз господарської діяльності», «Формування місцевих бюджетів», «Інвестування», «Банківська система», «Бюджетна система», «Основи бізнесу», «Економіка регіону» тощо.

Монографія підготовлена колективом авторів, котрі досліджують проблеми фінансової та еколого-економічної політики в умовах децентралізації влади в Україні: Акімова Л. М. (3.2.); Білоус Н. М. (1.5); Заячківська О. В. (1.2); Ковшун Н. Е., П'ятка Н. С. (4.3); Кондрацька Н. М. (2.1); Котик О. В. (2.3); Ляхович О. О. Дзюба В. І. (2.2); Меліхова Т. Л. (2.4); Мельник Л. В. (3.4); Мельник Л. М. (1.3); Миськовець Н. П. (3.5); Подлевський А. А., Подлевська О. М. (3.3); Полінчук О. П. (4.2); Скаковська С. С. (1.4); Солодкий В. О. (1.1); Федина К. М., Стрільчук В. (4.1); Шило Ж. С. (3.1).

Монографія розрахована на вчених, аспірантів та магістрантів, які досліджують вищезазначені проблеми з наукового напрямку фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Визначено концептуальні засади фінансово-економічної безпеки. Обґрунтовано застосування фінансово-економічної безпеки за рахунок реалізації комплексу управлінських рішень.

Conceptual principles of financial and economic security have been identified. The use of financial and economic security at the expense of the implementation of a complex of management decisions is substantiated.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека.

В основі розробки комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки діяльності підприємства повинна лежати певна концепція, яка включає мету, завдання, принципи діяльності, об'єкт і суб'єкт, стратегію і тактику. Метою цієї системи є мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємництва, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам, тобто гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування тепер і високим потенціалом розвитку в майбутньому.

Питаннями фінансової безпеки та шляхами її забезпечення займаються багато науковців, а саме: О.І. Барановський, М.М. Єрмошенко, Я.А. Жаліло, О.М. Колодізев, С. Кульпінський, Т.О. Луцик–Дубова, В.І. Мунтіян, Е.А. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В.А. Предборський, І.О. Ревак, О. Савицька, В.К. Сенчагов, А.В. Середіна, А.І. Сухоруков, В.М. Федосова.

¹ © Заячківська О.В. – к.е.н. доцент кафедри фінансів та економіки природокористування, Національний університет водного господарства та природокористування

Метою дослідження є визначення особливостей фінансово-економічної безпеки діяльності підприємства та шляхів її забезпечення, що дозволить у подальшому розробити більш ефективну систему забезпечення його безпеки.

Аналіз наукових публікацій, показав різноманіття цілей, завдань та стратегій фінансово-економічної безпеки. Отже, основними функціональними цілями економічної безпеки є такі (рис. 1.).

забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства(організації);
забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання;
досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством(організацією);
досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДКР;
мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства (організації);
забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Рис. 1. Цілі економічної безпеки [1]

Об'єктом системи в цілому виступає стабільний економічний стан діяльності підприємства в поточному та перспективному періоді. Конкретними ж об'єктами захисту виступають ресурси: фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові.

У процесі досягнення поставлених головної та функціональних цілей здійснюється вирішення конкретних завдань, які об'єднують усі напрямки забезпечення безпеки, які відображені на рис. 2.

Суб'єкт даної системи можна поділити на дві групи, оскільки він носить більш складний характер, а його діяльність характеризується не тільки особливостями та характеристиками об'єкта, а й специфічними умовами зовнішнього середовища, яке оточує суб'єкт підприємницької діяльності:

до зовнішніх суб'єктів відносяться органи законодавчої, виконавчої та судової влади, покликані забезпечувати безпеку всіх без винятку законослухняних учасників підприємницьких відносин; причому діяльність цих органів не може контролюватися самими підприємцями. Ці органи формують законодавчу основу

функціонування і захисту підприємницької діяльності в різних її аспектах і забезпечують її виконання;

до внутрішніх суб'єктів відносяться особи, які безпосередньо здійснюють діяльність із захисту економічної діяльності даної фірми. В якості таких суб'єктів можуть виступати: працівники власної служби безпеки підприємства та запрошені працівники із захисту економічної діяльності підприємства. Для здійснення суб'єктами своєї діяльності, необхідно мати певну стратегію та тактику.

прогнозування можливих загроз економічної безпеки;
організація діяльності з попередження можливих загроз (превентивні заходи);
виявлення, аналіз і оцінка виниклих реальних загроз економічної безпеки;
прийняття рішень та організація діяльності з реагування на виниклі загрози;
постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Рис. 2. Напрямки забезпечення безпеки [2]

Отже, стратегія – це довгостроковий підхід до досягнення мети. Для забезпечення економічної безпеки підприємства застосовуються функціональні стратегії безпеки (табл. 1.):

Таблиця 1

Функціональні стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства [3]

Види стратегії	Застосування
1	2
Стратегія економічної безпеки	Включає систему превентивних заходів, реалізовану через регулярну, безперервну роботу всіх підрозділів суб'єкта підприємницької діяльності з перевірки контрагентів, аналізу передбачуваних угод, експертизі документів, виконання правил роботи з конфіденційною інформацією і т.п.
Стратегія реактивних заходів	Застосовується у разі виникнення або реального здійснення будь-яких загроз економічної безпеки підприємства. Ця стратегія, заснована на застосуванні ситуаційного підходу і врахуванні всіх зовнішніх і внутрішніх чинників, реалізується службою безпеки через систему заходів, специфічних для даної ситуації

Тактика забезпечення безпеки припускає застосування конкретних процедур і виконання конкретних дій з метою забезпечення економічної безпеки суб'єкта підприємства [3].

При управлінні економічною безпекою підприємства необхідно вибрати концептуальні концептуальну модель здійснення безпеки підприємства.

Розроблені моделі економічної безпеки в основному на рівні країн, але зважаючи на те, що економічні суб'єкти є взаємно інтегрованими, то економічна безпека підприємств забезпечується залежно від обраної концептуальної моделі економічної безпеки країни.

Виділення концептуальних моделей економічної безпеки за критерієм співвідношення системи управління країною та системи забезпечення економічної безпеки (рис. 3.).

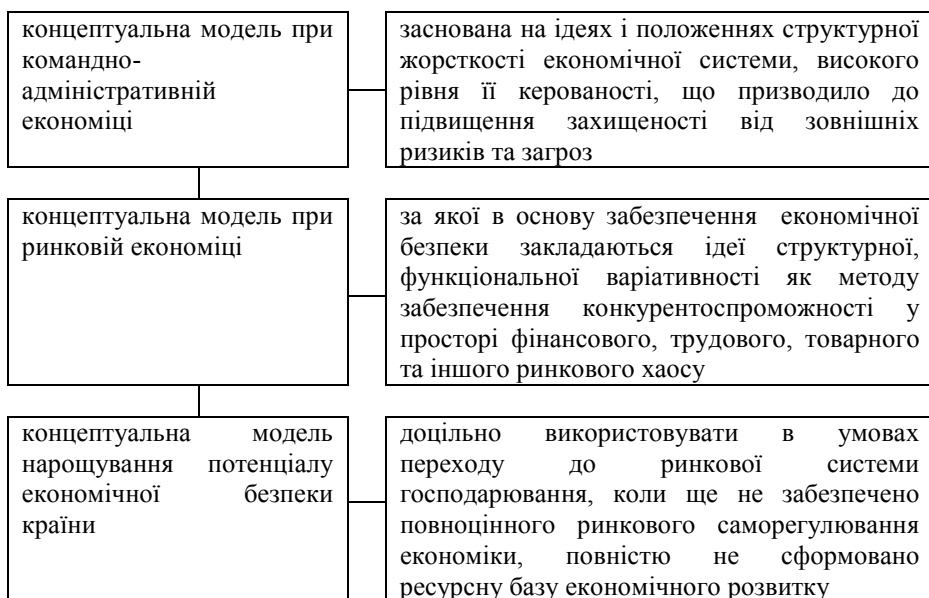

Рис. 3. Концептуальні моделі безпеки підприємства [4]

Слід відмітити, що основними перевагами використання концептуальної моделі при командно-адміністративній економіці є захищеність ресурсного забезпечення, виробничих потужностей, стабільність та керованість економічної системи. Такі результати досягались в основному за рахунок жорсткого контролю та регламентації дій економічних суб'єктів. Зокрема, прикладом реалізації таких концептуальних положень була система забезпечення економічної безпеки Китаю та колишнього СРСР. Недоліками побудови такої системи є закритість від зовнішніх ринків та міжнародної конкуренції, що об'єктивно призводить до послаблення конкурентоспроможності національних товаровиробників, зниження якості споживчих послуг всередині країни. На прикладі СРСР така модель не витримала перевірки часом.

Принципово відмінною концептуальною моделлю забезпечення економічної безпеки є ринкова система господарювання, за якої економічна безпека становить раціональну та обґрунтовану єдність інноваційних, ризикових економічних дій в одних сегментах ринкових відносин і методів стабільного, прибуткового господарювання.

Основною відмінністю в застосуванні розглянутих концептуальних моделей економічної безпеки є те, що в першій моделі економічну безпеку підприємства забезпечувала держава, при другій же моделі підприємства повинні забезпечувати належний рівень економічної безпеки самостійно.

Концептуальна модель нарощування потенціалу економічної безпеки країни, має основну ідею, яка зводиться до обґрунтування пріоритетів економічної політики держави в умовах обмеженості ресурсів. Така модель успішно використовувалась Німеччиною та Японією після Другої світової війни. Для України на сучасному етапі розвитку найбільш адекватною може бути концептуальна модель нарощування потенціалу економічної безпеки країни.

Також існують альтернативні концептуальні моделі економічної безпеки, які є характерними для різних країн. Так, американська, яка базується на поєднанні зовнішньої та внутрішньої економічної безпеки, характерною особливістю якої є деталізація забезпечення економічної безпеки та ризиків, які повинні нівелюватись внаслідок належного (інколи надлишкового) фінансового забезпечення, що дозволяє фінансувати засоби та заходи захисту зон господарювання при постійному підвищенні рівня їх конкурентоспроможності.

Європейсько-кейнсіанська концептуальна модель характеризується підвищенням ролі держави при забезпеченні економічної безпеки підприємств. Така модель передбачає забезпечення належного рівня економічної безпеки за рахунок значного посилення ролі державного сектору в економіці, через який забезпечується раціональний розподіл господарських ресурсів з одночасним контролем непередбачуваного впливу приватних економічних інтересів.

Німецька концептуальна модель економічної безпеки передбачає здійснення дій, спрямованих на усунення перешкод повноцінної ринкової конкуренції, стимулювання малого бізнесу та зайнятості і за рахунок високого рівня конкурентоспроможності критичної маси суб'єктів господарської діяльності формування високого рівня економічної безпеки регіонів та держави. Також при використанні такої моделі соціальна складова економічної безпеки гарантується державою [5; 4].

Шведська модель базується на пріоритеті забезпечення соціального складника економічної безпеки (значної урядової ролі у цьому процесі) за рахунок соціальних виплат, регулювання відносин зайнятості, політики доходів населення та рівня життя.

При використанні японської концептуальної моделі робиться акцент на ефективному використанні національного менталітету і внутрішній соціальній

безпеці, яка, в свою чергу, реалізується через суб'єкти підприємницької діяльності (як правило, корпорації та промислово-фінансові групи).

Концептуальна модель економічної безпеки новостворених держав чи таких, які здійснюють докорінну зміну системи господарювання. Така модель формується при інтеграції заходів забезпечення економічної стабільності, керованості та «дозованого» економічного ризику у сферах господарювання, які характеризуються існуючою та/чи перспективною високою рентабельністю [5; 4].

Ефективне управління економічною безпекою підприємства повинне базуватись на таких основних принципах [6] (табл. 2).

Таблиця 2

Принципи фінансово-економічної безпеки

Принципи	Сутність
1	2
Принцип законності	уся діяльність підприємства повинна носити законний характер, інакше є суттєва загроза закриття такого підприємства відповідними органами як неправомірного
Принцип економічної доцільності	слід організувати захист тільки тих об'єктів, витрати на захист яких менше, ніж втрати від реалізації загроз за цими об'єктами
Поєднання превентивних та реактивних заходів економічної безпеки	Превентивними вважаються заходи попереджувального характеру, що дозволяють не допустити виникнення або реалізацію загроз економічній безпеці. Реактивні – це заходи, які приймаються в разі реального виникнення загроз або необхідності мінімізації їх негативних наслідків
Принцип безперервності	функціонування системи забезпечення економічної безпеки підприємництва має здійснюватися постійно
Принцип диференційованості	вибір заходів з подолання загроз, що виникають, відбувається залежно від характеру загрози і ступеня тяжкості наслідків її реалізації
Принцип координації	для досягнення поставлених завдань необхідно постійне узгодження діяльності різних підрозділів служби безпеки, самого підприємства і поєднання організаційних, економіко-правових та інших способів захисту
Повна підконтрольність системи забезпечення економічної безпеки керівництву діяльності	Інтереси системи забезпечення економічної безпеки повинні бути підпорядковані загальним інтересам всього підприємства

Отже, базуючись на вище сказаному, слід відмітити що, економічна безпека може бути забезпечена за рахунок реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на досягнення цільових показників роботи на деякому заданому рівні. Основні проблеми, що виникають у процесі управління економічною безпекою, викликані тим, що заходи, які зазвичай реалізуються керівництвом, дозволяють лише короткостроково забезпечити стійку роботу, але принципово не розв'язують проблеми ефективного управління в умовах постійно змінюваного середовища. Тобто підприємства, з одного боку, недооцінюють перспективи їхнього розвитку, а з іншого – не мають системності та комплексності в управлінні своєю діяльністю. Вирішення завдань ефективного функціонування та розвитку сучасних підприємств можливе лише шляхом створення нової концепції управління їхньою діяльністю, що базується на формуванні й розвитку їхньої здатності протистояти викликам середовища функціонування. Ці обставини визначають необхідність удосконалення та подальшого розвитку теоретичних і методологічних основ управління фінансово-економічною безпекою.

Література

1. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2001. 526 с.
2. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Д. Ковальов, І. Плетнікова // Економіка України. – 2000. – № 4. С. 35 – 40.
3. Лысенко Ю.Г. Механизмы управления экономической безопасностью / Ю.Г. Лысенко, С.Г. Мищенко, Р.А. Руденский, А.А. Спиридонов. – Донецк : ДонНУ, 2002. 175 с.
4. Сисоліна Н.П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. Н.П. Сисоліна. – Кіровоград : КНТУ, 2014. 226 с.
5. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів, 2012. 386 с.
6. Бекряшев А.К. Теневая экономика и экономическая преступность / А.К. Бекряшев, И.П. Белозеров : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newasp.omskreg.ru/bekryash/index.htm>